

ЎТМИШГА НАЗАР

2 МАХСУС СОН

ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ
СПЕЦИАЛЬНЫЙ НОМЕР 2

LOOK TO THE PAST
SPECIAL ISSUE 2

ТОШКЕНТ-2023

Бош мухаррир:
Главный редактор:
Chief Editor:

Муртазаева Рахбар Хамидовна
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Бош мухаррир ўринбосари:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief Editor:

Джураева Нилуфар Далибаевна
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон жаҳон тиллари университети

ТАҲРИРИЙ МАСЛАҲАТ КЕНГАШИ | РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ | EDITORIAL BOARD

Сагдуллаев Анатолий Сагдуллаевич
тарих фанлари доктори,
профессор, академик,
Ўзбекистон Миллий университети

Бобожонова Дилором Бобожонова
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон жаҳон тиллари
университети

Юнусова Хуршида Эркиновна
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Кебадзе Мадонна
тарих фанлари доктори,
Телави давлат университети

Аширов Адхам Азимбаевич
тарих фанлари доктори, профессор,
ЎзР ФА Тарих институти

Агзамова Гулчеҳра Азизовна
тарих фанлари доктори, профессор,
ЎзР ФА Тарих институти

Бурдиашвили Майя
тарих фанлари доктори,
Телави давлат университети

Кожақеева Ляззат Темировна
тарих фанлари доктори, доцент,
Хотин-қизлар давлат педагогика
университети

Ульжаева Шохистахон Мамажоновна
тарих фанлари доктори,
Тошкент кимё - технология институти

Дорошенко Татьяна Ивановна
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон Миллий университети

Бабаджанова Нодира Абдуллаевна
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон давлат жаҳон
тиллари университети

Ширванова Тарана Амирага кызы
тарих фанлари номзоди, доцент,
Азербайджон давлат
иқтисодиёт университети

Гофоров Шокир Сафарович
тарих фанлари доктори, профессор
Самарқанд давлат университети

Эргашева Юлдуз Алимовна
Тарих фанлари доктори, профессор,
Қариш муҳандислик-иқтисодиёт
институти

Теймураз Ахалмосулишвили
тарих фанлари номзоди, профессор,
Телави давлат университети

Халикова Рахбар Эргашевна
тарих фанлари доктори, профессор,
Тошкент давлат техника университети

Ишанходжаева Замира Райимовна
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Эшов Боходир Жўраевич
тарих фанлари доктори, профессор
Қариш давлат университети

Маҳкамова Надира Раҳмановна
тарих фанлари доктори, профессор,
Тошкент ахборот технологиялари
университети

Абдуллаева Яхшибека Атамуратовна
тарих фанлари доктори, доцент,
Нукус давлат педагогика институти

Мустафаева Нодира Абдуллаевна
тарих фанлари доктори
Ўзбекистон Фанлар академияси

Ерметов Аваз Абдуллаевич
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Джоробекова Айнуэр Эшимбековна
тарих фанлари номзоди, профессор,
Қозоғистон дипломатия академияси

Раҳмонкулова Зумрад Бойхуразовна
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон Миллий университети

Расулов Абдуллажон Нуридиневич
тарих фанлари доктори, профессор
Наманган давлат университети

Ковалев Борис Николаевич
тарих фанлари доктори, профессор
Санкт-Петербург Тарих институти

Кобзева Ольга Петровна
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Ауанасова Алима Мусировна
тарих фанлари доктори, профессор,
Қозоғистон давлат тарихи институти

Бегалинова Калимаш Капсамаровна
фалсафа фанлари доктори, профессор,
Қозоғистон Миллий университети

Хайдаров Муродилла Махмудалиевич
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Алнева Лале
тарих фанлари доктори,
Озарбайжон давлат университети

Санпова Камола Давляталиевна
тарих фанлари доктори, доцент,
Ўзбекистон Миллий университети

Исмаилова Алмаз
тарих фанлари доктори,
Догистон мустақил университети

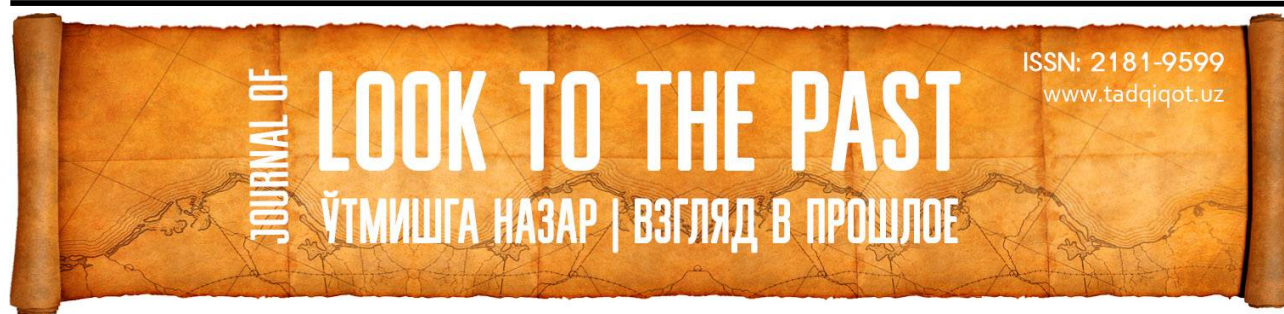
Иноятова Диларам Маниглиевна
Тарих фанлари доктори (DSc)
Ўзбекистон Миллий университети

Одилов Абдор Анварович
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон Миллий университети

Толибоева Нодира Одилжоновна
тарих фанлари бўйича фалсафа
доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон
жаҳон тиллари университети

1. Шоҳистаҳон Мамажоновна Улжаева ЎРТА ОСИЁ ТАРИХИНИНГ ДОЛЗАРБ МАСАЛАЛАРИГА ОИД БАЪЗИ МУЛОҲАЗАЛАР.....	5
2. Abduraxmon Abdumovich Abduxalimov NAMANGAN VILOYATIDAGI QISHLOQ VRACHLIK PUNKTLARINING RIVOJLANISH BOSQICHLARI.....	11
3. Нурбек Аллабергенов ЎРТА ОСИЁНИНГ СУҒДИЙ ЁЗУВЛИ ТАНГАЛАР ТАРҚАЛГАН ТАРИХИЙ-ГЕОГРАФИК ВИЛОЯТЛАРИ ТЎҒРИСИДА.....	17
4. Рафикжон Сотволдиевич Атаханов XIX АСР ОХИРИ XX АСР БОШЛАРИДА ФАРҒОНА ВОДИЙСИ ҚОРАҚАЛПОҚЛАРИ ДЕҲҚОНЧИЛИК АНЪАНАЛАРИ.....	22
5. Ғулом Жуманазарович Ахмедов ЎРТА ОСИЁДА ИЛК ТЕМИР ВА АНТИК ДАВРДА КОНЧИЛИК.....	28
6. Акбар Давурбаевич Бабабеков ТУРИЗМ АНТРОПОЛОГИЯСИНИНГ ИЛМИЙ-НАЗАРИЙ ЁНДАШУВЛАРИ ВА МУАММОНИНГ ЎРГАНИЛИШ ТАРИХШУНОСЛИГИ.....	34
7. Mexriniso Olimnazarovna Begalieva D.N.LOGOFET ASARLARIDA SUG'ORISH TIZIMIGA OID MA'LUMOTLAR (Surxon vohasi misolida).....	40
8. Элбек Алишерович Ботиров ТУРКИСТОН АССР БОЖХОНА ТИЗИМИДА СОВЕТ ҲОКИМИЯТИНИНГ БОЖ-ТАРИФ СИЁСАТИ.....	45
9. Azad Xasanovich Vaisov MUSTAQILLIKNING ILK YILLARDA XORAZMDA IJTIMOY-EKOLOGIK VAZIYATNI SOG'LOMLASHTIRISH MASALALARI.....	50
10. Расулжон Раҳимбаевич Дусчанов ЎЗБЕКИСТОН ССРНИНГ ИККИНЧИ ЖАҲОН УРУШИДАН КЕЙИН ДАВЛАТ БЮДЖЕТИ ТАРИХИ.....	56
11. Муйсин Тура ўғли Дусалиев ҚЎҚОН ХОНЛИГИНИНГ ЎЗБЕК ХОНЛИКЛАРИ БИЛАН ЎЗАРО СИЁСИЙ АЛОҚАЛАРИ ТАРИХИ.....	63
12. Ойбек Аҳмед ўғли Исаев ТЕРМИЗ ҲАЙВОНОТ БОҒИ ИККИНЧИ ЖАҲОН УРУШИДАН КЕЙИНГИ ЙИЛЛАРИДА.....	72
13. Фарходжон Одилжонович Исматуллаев ТАЪЛИМ СОҲАСИДАГИ ХАЛҚАРО ҲАМКОРЛИКНИНГ РИВОЖЛАНИШИ.....	78
14. Elyorjon Zokir o'g'li Karimov XX ASR 60-YILLARI QASHQADARYO VILOYATI TARIXIGA BIR NAZAR.....	84
15. Гулмира Чориевна Каттаева ТИЛЛАБУЛОҚ ТАҚИНЧОҚЛАРИ ТУРЛАРИ.....	90
16. Фирюза Мухитдинова Абдурашидовна БЕРУНИЙНИНГ ИЖТИМОИЙ-СИЁСИЙ ҚАРАШЛАРИДА ХАЛҚ ФАРОВОНЛИГИ ВА ИНСОН ҚАДРИ МАСАЛАЛАРИ.....	96
17. Акмал Менглибоев СУРҲОНДАРЁ ОКРУГИДА МИЛЛИЙ - ОЗОДЛИК ҲАРАКАТИНИНГ ИККИНЧИ БОСҚИЧИ ВА ТАРИХИЙ ТАҲЛИЛЛАР.....	106

18. Гулчехра Исмаиловна Мўминова УСТРУШОНАНИНГ ЎРТА АСРЛАРГА ОИД ХЎЖАЛИК ИДИШЛАРИ ХАҚИДА АЙРИМ МУЛОҲАЗАЛАР.....	111
19. Ismoil Nematov O'ZBEKISTON SSR SOLIQ SIYOSATIGA OID HUJJATLAR TAHLILI (O'ZMA R-86 FOND ASOSIDA).....	117
20. Nurali Ollomurodov QISHLOQ XO'JALIGIDA ISH HAQI BILAN BOG'LIQ QARAMA-QARSHI JARAYONLARINING TAHLILI (XX asrning 50 yillari misolida).....	123
21. Шаходат Абдукаҳхаровна Рузматова ПОДШО РОССИЯСИ ТОМОНИДАН ҚЎҚОН ХОНЛИГИНИНГ БОСИБ ОЛИНИШИ ВА УНИНГ ХОНЛИК АҲОЛИСИ ЭТНИК ЖАРАЁНИГА ТАЪСИРИ (1865-1876 йй.).....	127
22. Faxriddin Ro'ziboyev TURKISTON O'LKASI UCHUN ROSSIYA IMPERIYASI TOMONIDAN ISHLAB CHIQLIGAN BA'ZI NORMATIV QOIDALAR.....	132
23. Shavkatjon To'lanboev FARG'ONA HUNARMANDCHILIGINING O'ZBEK MILLIY HUNARMANDCHILIGIDA TUTGAN AHAMIYATI.....	137
24. Тўлқин Худойкулов Дўстбобоевич ЎЗБЕКИСТОНДА ҲАРБИЙ ИШ ТАРИХИ.....	143
25. Шерзод Чориев АРХИВ ҲУЖЖАТЛАРИ ЎЗБЕКИСТОНДА ТАЪЛИМ ТИЗИМИ ТАРИХИГА ОИД МАНБА СИФАТИДА (1924-1941 йй.).....	149
26. Fotima Nasirovna Shirinova HARAKATLAR STRATEGIYASIDAN TARAQQIYOT STRATEGIYASIGACHA.....	156
27. Shoiraxon Asqarovna Qambarova SOVET HUKUMATINING XX ASR BOSHLARIDA SAYLOV JARAYONLARINI TASHKILLASHDA OLIB BORGAN TARG'IBOT ISHLARI VA ULARNING NATIJALARI (ANDIJON VA QO'QON SHAHARLARI MISOLIDA).....	165
28. Murodjon Normamat o'g'li Qurbonov SURXON VOHASINING TARIXIY – GEOGRAFIYASI (SO'NGI O'RTA ASRLAR).....	169
29. Kamoliddin Eshboltayevich Qobilov SURXON VOHASI BEKLIKLARINING IQTISODIY HAYOTIDA SAVDO-SOTIQ MUNOSABATLARINING RIVOJLANISHI (DENOV BEKligi MISOLIDA).....	174
30. Аъзамжон Юсупов XIX АСР БИРИНЧИ ЯРМИДА ЎРТА ОСИЁНИНГ ҚЎШНИ ХУДУДЛАР БИЛАН ИҚТИСОДИЙ АЛОҚАЛАРИ (Қўқон шаҳри мисолида).....	179
31. Дилдора Журакуловна Юсупова ҒАРБИЙ ЕВРОПА ОЛИМЛАРИНИНГ АРХИВШУНОСЛИК СОҲАСИДАГИ ОЛИБ БОРГАН ТАДҚИҚОТЛАРИ.....	184
32. Мансур Юсупов ЎЗБЕКИСТОН КИНОФОТОФОНО ҲУЖЖАТЛАР МИЛЛИЙ АРХИВИ ТАРИХИ.....	189
33. Гулжаҳон Шопулатовна Шайдуллаева ЎЗБЕКИСТОН ХУДУДИДАН ТОПИЛГАН ҚАДИМГИ ШАРҚ МАДАНИЯТЛАРИГА ОИД МАНБАЛАР.....	194
34. Саипова Камола Давляталиевна ИСТОРИОГРАФИЧЕСКИЙ ОБЗОР ИЗУЧЕНИЯ МИГРАЦИОННОЙ ПОЛИТИКИ: НА ПРИМЕРЕ НАЦИОНАЛЬНЫХ МЕНЬШИНСТВ УЗБЕКИСТАНА.....	206

Дилдора Журакуловна Юсупова,
ЎзМУ Тарих факультети
Манбашунослик ва архившунослик
кафедраси ўқитувчиси.
dildora77gov@g mail.com

ҒАРБИЙ ЕВРОПА ОЛИМЛАРИНИНГ АРХИВШУНОСЛИК СОҲАСИДАГИ ОЛИБ БОРГАН ТАДҚИҚОТЛАРИ

For citation: Dildora J. Yusupova. RESEARCH BY WESTERN EUROPEAN SCIENTISTS IN THE FIELD OF ARCHIVE SCIENCES. Look to the past. 2023, Special issue 2, pp.

 <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.10425805>

АННОТАЦИЯ

Ушбу мақолада Хужжатлар саклашдаги худудий фаркланишлар умумий назарий асос мохиятини ўзгартирмаган бўлиб, бу асос хужжатларни таснифлашда уларнинг келиб чиқиши бўйича аралаш лозимлиги қабул килинган. Архившуносликнинг назарий масалаларини ўрганишнинг янги босқичи XX аср 50-60-йилларида амалга оширилган. Ушбу даврда архив тарихшунослиги архив назарияси ва амалиёти, архившунослик услубиёти, архив иши тарихи, хужжатчиликнинг назарий ва амалий масалалари янги талқинда тадқиқ килинган ва ўнлаб асарлар яратилган.

Калит сўзлар: Архив хужжати, архив материаллари, архив фонди, Таснифлаш, архивистика, хронология, палеография, дипломатика, филология, сфрагистика, нумизматика, метрология, генеалогия, топонимика, эвристика, черков муассасалари тарихи.

Дилдора Джуракуловна Юсупова,
Факультет истории НУУз
Источниковедение и архивоведение
преподаватель кафедры.
dildora77gov@g mail.com

ИССЛЕДОВАНИЯ ЗАПАДНО-ЕВРОПЕЙСКИХ УЧЕНЫХ В ОБЛАСТИ АРХИВНЫХ НАУК

АННОТАЦИЯ

В данной статье региональные различия в сохранности документов не изменили сути общих теоретических основ, в которых рассматривается неоднозначная необходимость классификации документов по их происхождению. Новый этап изучения теоретических вопросов архивного дела реализовался в 50-60-х годах XX века. В этот период в новой интерпретации были изучены архивная историография, теория и практика архивного дела,

методология архивного дела, история архивного дела, теоретические и практические вопросы документирования и созданы десятки работ.

Dildora J. Yusupova,
Faculty of History NUUz
Source and archival studies
teacher of the department.
dildora77gov@gmail.com

RESEARCH BY WESTERN EUROPEAN SCIENTISTS IN THE FIELD OF ARCHIVE SCIENCES

ABSTRACT

In this article, regional differences in the preservation of documents have not changed the essence of the general theoretical framework, which is considered to be a mixed necessity in the classification of documents according to their origin. A new stage of studying the theoretical issues of archival science was realized in the 50s and 60s of the 20th century. During this period, archival historiography, archival theory and practice, archival methodology, history of archival work, theoretical and practical issues of documentation were studied in a new interpretation and dozens of works were created.

1. Долзарблиги:

Архивлар тарих-қўзғуси бўлиб, Муаллиф томонидан "архив материаллари" тушунчасига анча кенг таъриф берилиб, у архив материаллари деганда қўлёзма, машинкада терилган, босма ҳужжатлар ва уларга бириктирилган моддий буюмларни киритган. Маъмурият ходими томонидан сақлаб қолинган ҳужжатларнинг ҳаммаси ҳам архив materiali бўлавермаслигига Дженкинсон эътибор қаратган, бу борада у нашр қилинган ҳисоботлар, эсдаликлар эса архив materiali ҳисобланмайди, деб айтган. Олим архив materialига берган бундай ҳар томонлама кенгқамровли таърифдан сўнг, табиийки, "архив фонди" атамасига ҳам ўзгача тушунтириш бериб ўтган. мазкур ташкилотларда давлат ва жамият ҳаётида муҳим ўрин тутган манбалар сақланади. Ҳозирда архив ҳужжатлари тарихий, сиёсий, ижтимоий-иқтисодий, маданий-маърифий соҳаларда кенг фойдаланилади. Бугунги кунда айнан ушбу архив ҳужжатларини ўрганиш, манбавий аҳамиятини очиқ бериш муҳим вазифалардан ҳисобланади.

2. Методлар ва ўрганилганлик даражаси:

Тадқиқот Европада ва умуман жаҳонда архивчилар ўртасида халқаро ташкилотлар тузилиб, халқаро ҳамкорлик масалалари архивчилар ўртасида кун тартибига қўйилди. Шу вақтга қадар Ғарбий Европа архившунослигида тўпланган тажриба, шунингдек, XIX аср архившунослик адабиётида келтирилган маълумотларга таяниб, улар илк бор буржуача ғояга таянган умумлаштирилган архившунослик назариясини яратишга урундилар.

Голландиялик архившунослар С.Мюллер. И.Фейт ва Р.Фруинлар томонидан 1898 йилда "Архивларни тартибга келтириш ва шарҳлаш бўйича йуриқнома" номли асар илмий доиралар томонидан илиқ кутиб олинди, Мазкур китоби 1905 йилда немис тилига, 1908, 1910, 1940 ва 1970 йилларда итальян, француз, инглиз ва япон тилларига таржима қилинган. [1].

1922 йилда у "Архившунослик бўйича йуриқнома ва замонавий архивлар муаммолари" номли китобини чоп қилган[2]. Дастлаб у ҳарбий архивларни тартибга келтириш муаммосини ёритишни мақсад қилган, бироқ кейинчалик режалари ўзгарган ва олим архивларнинг аввалги ҳолати ва келгусида қандай ишлаши лозим, деган масала юзасидан тадқиқот олиб боришини афзал кўрган. Дженкинсон "архив ҳужжати" атамасини янгича, кенгайтирилган таъриф бериб, аввалги тадқиқотчилардан фарқли ўларок, архив ҳужжати деганда карта, план, схема, ҳам тушуниш лозимлигини таъкидлаган. Ҳатто у инсонларнинг шахсий китоблари, буюмлари ва уларга бириктирилган ҳужжатларни ҳам архив ҳужжатлари

каторига киритиб, уларни музейларга топширишга шошмаслик кераклигини катъий ёқлаб чиккан.

3. Тадқиқот натижалари:

Муаллиф томонидан "архив материаллари" тушунчасига анча кенг таъриф берилиб, у архив материаллари деганда қўлёзма, машинкада терилган, босма хужжатлар ва уларга бириктирилган моддий буюмларни киритган. Маъмурият ходими томонидан сақлаб қолинган хужжатларнинг ҳаммаси ҳам архив материали бўлавермаслигига Дженкинсон эътибор қаратган, бу борада у нашр қилинган хисоботлар, эсдаликлар эса архив материали хисобланмайди, деб айтган. Олим архив материалига берган бундай ҳар томонлама кенгқамровли таърифдан сўнг, табиийки, "архив фонди" атамасига ҳам ўзгача тушунтириш бериб ўтган. Хусусан, "архив фонди" бу маълум бир ташкилот маъмурияти фаолияти натижасида юзага келган ва тўпланиб қолган архив материалларидир. Дженкинсоннинг хизматларидан бири яна шундаки, у архив фондига анча ҳолис таъриф келтирган ва унинг ички таснифи (классификациясини ишлаб чиққан: фонд, фонд бўлими, фонд бўлими бўлинмаси. Х. Дженкинсоннинг ушбу тадқиқоти Англияда архившунослик соҳасида бажарилган жиддий илмий ишлардан дастлабки сифатида тан олинган ва архив назарияси ҳамда амалиётининг келгуси ривожига катта ижобий таъсир кўрсатган.

Францияда Юкори Луара департамент архиви сакловчиси Пьер Франсуа Фрунъе 1924 йилда "Архивларни тартибга келтириш ва тавсифлаш ҳамда ёзма тарихий хужжатларни нашр қилиш" китобини чоп этди [3]. Мазкур асар асосан ёш тарихчилар учун мўлжаллангани боис, муаллифда унда назарий масалаларга камрок тўхталиб ўтган ва архив материалларидан фойдаланишда ишни осонлаштирадиган услуб ҳамда усулларни баён қилишга эътибор қаратган.

Фурные китоби уч бобдан ташкил топган бўлиб, биринчи ва иккинчи боблари архив хужжатларини таснифлаш ва шарҳлаш, учинчи бобда эса нашр этиш услубларига бағишланган. Таснифлашнинг асосий принципи сифатида муаллиф "фондга бўлган ҳурмат"ни илгари суради. Фонддан ҳеч нарсани чиқариб ташлаш, фондга ҳеч нимани қўшиб қўйиш мумкин эмас, деб таъкидлайди у. Яъни фондлар келиб чиқишига кўра ташкиллаштириши керак- мавзули принцип. Фрунъе ўз изланишларида Францияда шаклланган фондларнинг ички таснифи, хужжатларни шарҳлаш, илмий-маълумотнома аппарати тузиш жараёнларини умулалаштирган.

Италиянинг Рим шаҳрида 1928 йилда "Архивистика" китобининг иккинчи тўлдирилган нашри чоп қилинди, ушбу китоб итальян олими ва архивчиси Эудженио Казановага каламига мансуб [4]. Асарни ёзишда олимнинг 30 йилги архив соҳасидаги фаолияти давомида тўплаган билим, кўника ва тажрибаси асос бўлган. Шунингдек, Казанова ўз тадқиқотида таникли итальян архившуносларнинг асарларидан ҳам кенг фойдаланган, жумладан: Ж. Ришу, Ланглуа, С. Мюллера, Й. Фейта, Р. Фруина, Е.Себастьяни, П. Тади, г. Хольтцингера, П. Пеккьяи, Г. Бреслау, Ф.Кювелье ва бошқалар [5]. Китобнинг асосий қисмида "архивлар ҳақидаги фан", яъни "архивистика"га бағишланган. Казанова ўз китобини мазмунан тўрт қисмга ажратади архивларнинг умумий бошқаруви ёки архив иктисодиёт (биносининг қурилиши, ички жихозланиши, хужжатларнинг сақланиши ва ҳоказо); соф архивистика (хужжатнинг сакловхонада жойлашиши, каталоглаштириш, архивлаш, саралаш, тартибга келтириш, таснифлаш ва ҳоказо), архивлар ва архивистика тарихи: архивларнинг юридик жихатдан табиати; архивлардан фойдаланиш [6]. Казанова Италия архившунослиги ва, шу тарика, умуман Ғарбий Европа архив соҳаси илмига, айниқса архив назарияси ва амалиёти ва архив тарихшунослик йўналишларига, ўзининг муносиб ҳиссасини қўшган, унинг асарларидан кенг фойдаланилган. Олимнинг "Архивистика" китоби 1966 йилда яна қайта нашр қилинган.

Яна бир италиялик архившунос олим Милан тиббиёт институти архиви директори Пио Пеккьяи томонидан 1928 йили "Давлат муассасалари ва нотариал архивлари архивчилари учун амалий йўриқнома" [7] номли китоб нашр қилинган. Ушбу асар кўпроқ амалий тавсиялардан таркиб топган ва назарий масалаларни чуқур таҳлилига бағишланмаган, бироқ унда архив соҳасида қўлланиладиган ҳукукий-меъёрий хужжатлар, архив тарихи, хужжатшунослигига

алоҳида эътибор қаратилган. Китобда Пеккѡи аввал тарихшунослик таҳлилини келтирган, сўнгра архивлар тарихини қадимдан бошлаб то XX асргача бўлган давр учун баён қилган, бунда ҳамюртлари тадқиқотларидан кенг фойдаланган.

Доктрина қисмида мутахассис сифатида у архив иши назарияси ва амалиётининг энг муҳим масалаларини тадқиқ қилган ("архивистика", "архив", "архивчи" ва бошқа атамаларга ўз шарҳини келтириб асослаган). Унинг асосий янгиликларидан бири, бу архив илмий ходимининг касбий маълумотлилик даражасини аниқлашга урунганликдир. Муаллифнинг қайд этишига кўра бундай ходим юқори маданият ва касбий фазилатларга эга бўлиши, лотин тилини билиши, умужаҳон, миллат ва маҳаллий тарихий билимларга эга бўлиши шунингдек, хронология, палеография, дипломатика, филология, сфрагистика, нумизматика метрология генеалогия, топонимика, эвристика черков муассасалари тарихи, чет тиллари (асосан француз ва испан тиллари) буйича ҳам эгаллаган бўлиши лозим. Муаллиф "архив" атамасига жуда катта тариф берган ва бу архившунослар орасида баҳс мавзуси ҳам бўлган, аммо архив материалларини тавсифлаш ҳамда уларга маълумотнома аппарати тузиш масалаларини анча аниқ, қисқа ва қулай тарзда талқин қилган. Тадқиқотнинг нотариал архивлари ҳақидаги қисмига асарнинг қийматини янада оширади. Бунда муаллиф нотариал идоралари архивлар материалларини Италия иқтимоий-иқтисодий тарихига доир муҳим анбалар сифатида таърифлаган. Асарнинг архив ва иш юритиш қонунчилиги мавзусига баҳишланган қисми ҳам талайгина фойдали ва қизиқарли маълумотларни ўзида мужассам этган. Булиб, буда давлат ва шахсий архивлар хусусидаги меъёрий ҳужжатлар талқини келтирилган. Пеккѡининг "Амалий йўриқномаси" итальян архивчилари тажрибасига ўзига хос умумлаштирилган тадқиқот сифатида ҳам ижобий баҳоланади.

Римда 1934 йилда Италия давлат архиви архивчиси, Халқаро интеллектуал ҳамкорлик институти қотиби Серафино Пистолезе "Европа архивлари: XI асрдан то бугунги кунга қадар" номли китобини чоп қилиб, ушбу асар Халқаро архивчилар конгрессининг навбатдаги йиғилишига ҳам бағишланган эди[8]. Архивлар тарихини давраштиришга нисбатан ўз фикрини берган ва буни сиёсий ҳамда иқтисодий воқеалар билан боғлаган. Айни вақтда муаллиф архивларнинг турлари, хусусан, Давлат ва хусусий архивларнинг ўзига хос жиҳатларини тадқиқ қилган. Олимнинг хизматларидан бири яна шунда бўлдики, у янги турдаги архивларининг келиб чиқиши сабабларини аниқлаб беришга уринган, ушбу архивларнинг янгича иш услуби, иш ташкил қилиши, материалларидаги фарқлари ва аҳамиятини талқин қилиб берган. Мазкур китоб бугунги кунда ҳам ўз аҳамиятини йўқотмаган, унда архив иши тарихи, назарий масалалари, архивлар турлари билан бир қаторда архив атамашунослигига катта эътибор қаратилган. Пистолезе ғарбий европалик архивчи олимлардан биринчилар қаторида дунёда XX асрнинг биринчи чорагида юзага келган ишчилар мамлақати ҳисобланмиш Совет иттифоқининг архивлари, архив иши, ҳуқуқий-меъёрий ҳужжатлари талқинини келтирган ва бунда ҳолис ёндашув нуқтаи назарини тутган.

Ғарбий Европа архившунос олимлари ҳамда мутахассислари томонидан замонавий ғарбий архившуносликнинг асосий принциплари шакллантирилган, унинг назарий асоси сифатида позитивлик йўналиши танлаб олинган. Ҳужжатлар саклашдаги ҳудудий фарқланишлар умумий назарий асос моҳиятини ўзгартирмаган бўлиб, бу асос ҳужжатларни таснифлашда уларнинг келиб чиқиши бўйича аралаш лозимлиги қабул қилинган.

4.Хулосалар:

Хулоса қилиб айтганда,. Ушбу манбаларда акс этган архивларнинг турлари, хусусан, Давлат ва хусусий архивларнинг ўзига хос жиҳатларини тадқиқ қилган тарихий воқеа ходисалар ҳақида материаллар ўша даврни тасаввур қилиш имконини беради. Ушбу маданий меросимизни асраб авайлаш ва келажак авлодга етказиш архивчи ва тарихчилар учун муҳим вазифалардан бири ҳисобланади.

Иқтибослар/ Сноски/ References:

1. Голубцов И. Архивист. Голландии о проведении в порядок и описания архивов // Архивное дело 1925. № 2-С17-40, № 3-4 С82-102
2. Jenkinson Hilary, Manual of Archive administration including the Problems of War Archives and Archive making Oxford, 1965.
3. Fournier Pierre Francois. Conselis pratiques pour le classement et l'inventaire des archives et l'edition des documents historiques ecrits. Paris, 1924, нақаранг: Старостин Е.В. Зарубежное архивоведение: проблемы истории, теория и методологии. М. "Русский мир", 1997. - С. 30.
4. Casanova E. Archivistica 2 ed Siena, 1928; яна қаранг. Старостин Е.В. Зарубежное архивоведение проблемы истории, теории и методологии. М.: "Русский мир", 1997. С.34.
5. Ўша жойда. 36 б.
6. Ўша жойда. 38 б.
7. Pecchiai Pio. Manuale pratico per gli Archivisti delle pubbliche amministrazioni e degli archivisti inotari 2 ed. Milano, 1928; яна қаранг: Карапетянц И.В. Экономические архивы Западной Европы и США до начала XX века. -М., 1997- С.6-7.
8. Pistolese S. Les archives europeenes du XI siècle a nosjourns. Roma, 1934; яна қаранг Карапетянц ИВ. Экономические архивы Западной Европы и США - С. 8-9

ЎТМИШГА НАЗАР

2 МАХСУС СОН

ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ
СПЕЦИАЛЬНЫЙ НОМЕР 2

LOOK TO THE PAST
SPECIAL ISSUE 2

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Тадqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000